

BANK

MIESIĘCZNIK FINANSOWY

Raport specjalny

Wielkie problemy z małą kartą

W polskich realiach ich rozwój wciąż blokuje spór o wysokość opłat za korzystanie z karty płatniczej pomiędzy Visą i MasterCardem a bankami. Drugą barierą jest niemożność bezpośredniego wykorzystania wpłatomatu jako bankomatu, czyli bez pośrednictwa księgowych, czego wymaga NBP. Czy jest nadzieja na zmianę tej sytuacji?

Zawirowania bankowego świata

Problemy Eurolandu są groźnym impulsem dla drugiej fali kryzysu i bólem głowy dla bankowców z całego świata. Z jednej strony protesty „oburzonych” okupujących centra finansowe na czterech kontynentach, a z drugiej rozpaczliwe prośby o pomoc dla euro kierowane do Chin, Indii, Brazylii i Rosji. Z tej okazji piszemy o wyzwaniach, które stoją przed rosyjską bankowością.

BANCASSURANCE: SZANSĄ CZY OBCIĄŻENIEM?

Banki coraz częściej współpracują z ubezpieczycielami, co daje poczucie bezpieczeństwa ich klientom. Czasami na wyrost, o czym świadczą przypadki obciążania przez banki spadkobierców kredytobiorców, którzy wzięli kredyt hipoteczny wraz z polisą, a jednak roszczenia finansowe kierowane są nie do towarzystwa ubezpieczeniowego. Czy nowa rekomendacja dobrych praktyk zapobiegnie takim zjawiskom?

Pomożemy Ci podjąć właściwą decyzję

Bankier.pl
POLSKI PORTAL FINANSOWY

Kredyt hipoteczny to zobowiązanie na lata.
Zanim podejmiesz decyzję wejdź na
Bankier.pl i porównaj aktualne oferty banków.

Portal aleBank.pl to profesjonalny serwis o tematyce ekonomicznej, skierowany do sektora finansowego, samorządowców, przedsiębiorców oraz indywidualnych odbiorców produktów finansowych.

Na stronie m.in.:

- ✓ aktualności z zakresu gospodarki, finansów, bankowości, kadr i samorządów,
- ✓ komentarze, wywiady, blogi, opinie ekspertów, raporty,
- ✓ bieżące wydania on-line specjalistycznych pism: **Miesięcznik Finansowy BANK**, Nowoczesny Bank Spółdzielczy, Europejski Doradca Samorządowy, Kurier Finansowy, Finansowanie Nieruchomości,
- ✓ archiwum tysięcy eksperckich artykułów z ww. pism.

Współpracujemy z najważniejszymi instytucjami polskiego rynku finansowego, uczelniami ekonomicznymi oraz samorządami. Tworząc portal aleBank.pl oraz ww. pisma współpracujemy z ekspertami związanymi z instytucjami rynku finansowego, takimi jak Narodowy Bank Polski, Komisja Nadzoru Finansowego, Ministerstwo Finansów, komisje parlamentarne, Związek Banków Polskich i inne branżowe izby gospodarcze, banki, ośrodki badania opinii i analiz. Dbamy o to, aby prezentowane materiały i opinie były wszechstronne i prezentowały różne punkty widzenia.

Informacje z pierwszej ręki
Wiedza, której potrzebujesz

RYNEK FINANSOWY

Kronika

6-7

Wydarzenia z rynku finansowego w październiku 2011 r.

Łoża komentatorów

8-9

Jak proponowany przez Komisję Europejską podatek od transakcji finansowych wpłynie na polskie banki?

Na to pytanie odpowiadają: **Piotr Bujak** – szef Zespołu Analiz Ekonomicznych Raiffeisen Banku Polska S.A., **Mariusz Cholewa**, dyrektor Departamentu Strategii w Citi Handlowym, **Krzysztof Kluza** – dyrektor BGK i adiunkt SGH, **Sebastian Stolorz** – doradca Banku Światowego w Waszyngtonie oraz **Dariusz Winek** – główny ekonomista Banku BGŻ S.A.

Przepis na opuszczenie

Eurolandu

10-11

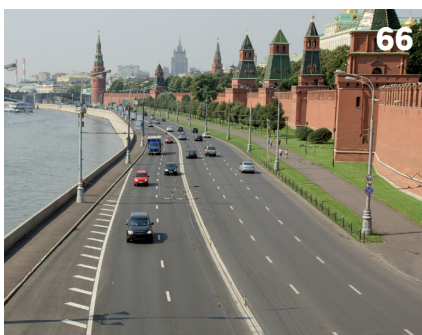
250 tys. funtów zdobyć może auto modelu bezbolesnego wyjścia jakiegokolwiek kraju ze strefy euro. Organizatorzy konkursu mają nadzieję, że uda się wypracować takie mechanizmy, które staną się gotową receptą na wszystkie kryzysowe bolączki – informuje o tym

Marcin Szypszak

Blaski i cienie Catalyst

12-14

Czy analizując parametry i dwuletnią historię rynku Catalyst, można stwierdzić, że jego pojawienie się było interesariuszom polskiego rynku kapitałowego w ogóle potrzebne? Zastanawia się nad tym **Janusz Czarzasty**

BANK I KLIENT

Jeden numer zastrzegania

15

Niedawno domknęliśmy procedury formalnoprawne dotyczące pilotażu i go uruchomiliśmy. Sprawdzamy, jak ten pilot działa i sądzę, że pod koniec roku – ale tylko pod warunkiem, że ten system się sprawdzi – uruchomimy go – mówi **Remigiusz Kaszubski**, dyrektor w ZBP w rozmowie z **Agnieszka Krawczyk-Jezierską**, poświęconej tworzeniu jednego, wspólnego dla wszystkich banków numeru zastrzegania kart.

Karty płatnicze – będzie drożej? 16-18

Jeśli nawet gotówka jest droгим instrumentem płatniczym, który lepiej zastępować tańszymi formami płatności, można spytać, dlaczego wspierać drogi obrót kartowy. Dlaczego mamy ponosić wyższe jednostkowe koszty płatności kartą niż mieszkańcy innych krajów? Pyta **Jakub Górka**

Gotówka z recyklingu

19-21

Jak pokazuje praktyka – prawo nie zawsze nadąga za postępem technologicznym. Przykładem jest bariera prawna ograniczająca możliwość wprowadzenia w Polsce urządzenia z funkcją recyklingu, umożliwiającego zamknięty obieg gotówki w jego wnętrzu. Piszą o tym **Łukasz Objeiła** i **Maciej Wolk**

Banki są dziś wdzięcznymi obiektami krytyki

22-23

Upraszczamy system podatkowy, zmniejszamy wpływ państwa tam, gdzie jest niepotrzebny,

BANK

Miesięcznik Finansowy BANK
ul. Solec 101 lok. 5; 00-382
Warszawa tel. 22 629 18 72,
629 18 77 faks 22 629 18 72
redakcja@miesiecznikbank.pl
www.miesiecznikbank.pl

REDAKCJA

Stanisław Brzeg-Wieluński
– redaktor naczelny
tel. 22 821 97 02,
s.brzeg-wielunski@miesiecznikbank.pl

Janusz Grobicki
I zastępca redaktora naczelnego
tel. 22 821 97 02
j.grobicki@miesiecznikbank.pl

Marian Borycki – adiustacja
i korekta tel. 22 629 18 77
m.borycki@wydawnictwocpb.pl

WSPÓŁPRACOWNICY

Przemysław Barbrich, Grzegorz
Brudziński, Michał Czuba,
Sławomir Dolecki, Jacek Gieorgica,
Eugeniusz Gostomski, Jarosław
Jezierski, Paweł Minkina, Karol
Mórawski, Jan Osiecki, Andrzej
Ratajczyk, Aleksander Z. Rawski,
Wojciech Sikorzewski, Jan K. Solarz,

Jerzy Szygiel, Marcin Szypszak, Marek
Urbanik, Krzysztof Waliszewski,
Wiesław Waliszewski, Przemysław
Wiśniewski, Jolanta Zombirt

PROJEKT LAYOUTU

Jarosław Skawiński, Robert Wasilewski

OPRACOWANIE GRAFICZNE,

SKŁAD I ŁAMANIE
Robert Wasilewski

BIURO REKLAMY I SPRZEDAŻY

Karol Mazan
tel. 22 629 18 76,
tel. kom. 512 151 989
k.mazan@miesiecznikbank.pl

Paweł Wyżkiewicz
tel. 22 696 64 90,
tel. kom. 692 388 492
p.wyzkiewicz@miesiecznikbank.pl

PRENUMERATA

Magdalena Sopiela
tel./faks 22 696 64 90 lub 91;
tel. 22 629 18 72
m.sopiela@wydawnictwocpb.pl

RADA PROGRAMOWA

Jacek Bartkiewicz, Tomasz Borecki,
Janusz Czarzasty, Mariusz
Grendowicz, Władysław I. Jaworski,
Krzysztof Kalicki, Jerzy Kleer,
Ryszard Kokoszynski, Krzysztof J.
Kurzydłowski, Wojciech Kwaśniak,

Andrzej Lech, Tadeusz Luty,
Michał Machlejd, Tadeusz
Oldakowski, Krzysztof
Pietraszkiewicz (przewodniczący),
Jan K. Solarz, Bogusław Smólski,
Jan Szambelańczyk, Dariusz
Zarzecki, Jolanta Zombirt

WYDAWCA

Centrum Prawa Bankowego
i Informacji Sp. z o.o.
ul. Kruczkowskiego 8;
00-380 Warszawa

ZARZĄD:

Teresa Hildebrand-Wrzesień
– prezes zarządu
Jacek Furga – wiceprezes zarządu
Dariusz Kozłowski – wiceprezes
zarządu
Andrzej Wolski – członek zarządu,
dyrektor zarządzający
Waldemar Zbytek – członek
zarządu, dyrektor zarządzający

Andrzej Lazarowicz
– zastępca dyrektora,
sekretarz wydawnictwa

RACHUNEK BANKOWY

Filia KB S.A. nr 2 w Warszawie
– III O/Warszawa, ul. Foksal 16
Nr rachunku: 09 1500 1126 1211
2000 9691 0000

DRUK I OPRAWA:
ArtDruk, Kobyłka

Prenumerata prowadzona jest na
terenie całego kraju. Można ją
zamawiać i przedpłać dokonując:
• W redakcji: tel./faks 22 629 18 72, lub
bezppośrednio ze strony internetowej:
www.miesiecznikbank.pl/prenumerata.
html
• Instytucjonalną w oddziałach firmy
Kolporter S.A. na terenie całego kraju.
Informacje: infolinia 0 801 205 555,
www.kolporter-spolka-akcyjna.com.pl/
prenumerata.asp.
• We wszystkich urzędach pocztowych
na terenie całego kraju oraz przez
listonoszy, faksem – 0 91 431 46 04,
lub ze strony internetowej: www.
poczta-polska.pl/prenumerata.
Informacje: infolinia 0 801 333 444.
• W jednostkach kolportażowych „RUCH”
S.A. właściwych dla miejsca zamieszkania
oraz przez internet – www.ruch.pol.pl.
RUCH prowadzi także prenumeratę
zagraniczną. Informacje: tel. 22 532
88 16, 22 532 87 34, 22 532 88 19,
infolinia: 0 800 120 029.
Prenumeratę prowadzą także: AS PRESS
(www.aspress.pl), Garmond Press S.A.
(www.garmond.com),
G.I.M. Gajewski&Morawski Sp. J.
(www.glm.pl), HDS Polska Sp.
(www.hds.pl), Prasa do domu Sp. z o.o.
(www.prasado domu.pl).
Redakcja zastrzega sobie prawo do
skrótów i adiustacji nadesłanych tekstów.
Materiałów niezaakceptowanych
nie publikujemy i nie wynagradzamy.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności
za treść i poprawność językową
zamieszczanych reklam. Reklamami są
także artykuły oznaczone jako: promocja,
prezentacja, artykuł promocyjny i sponso-
rowany, studium przypadku. Wszelkie
prawa zastrzeżone.

Wydawca jest członkiem
Izby Wydawców Prasy

Copyright by Centrum Bankowego
i Informacji Sp. z o.o. Publikacja jest chro-
niona przepisami prawa autorskiego.
Rozpowszechnianie w jakikolwiek spo-
sób bez zgody wydawcy jest zabronione
i podlega odpowiedzialności karnej.
Dostarczenie materiału przez autora do
druku jest jednoznaczne z: udzieleniem
bezwzględnej zgody na jego publi-
kację, akceptacją stawek dotyczących
honorarów autorskich stosowanych
przez Centrum Prawa Bankowego
i Informacji Sp. z o.o. oraz udzieleniem
Centrum Prawa Bankowego i Informacji
Sp. z o.o. licencji niewyłącznej na wyko-
rzystanie tekstu w pismach wydawanych
przez Centrum Prawa Bankowego
i Informacji Sp. z o.o. (wersje papierowe
oraz elektroniczne) oraz w celach promo-
cyjnych i reklamowych Centrum Prawa
Bankowego i Informacji Sp. z o.o.
NAKLAD: 3500 egz.

bo sektor prywatny sam świetnie da sobie radę, zmniejszajmy biurokrację. To wszystko korzystnie wpłynie na gospodarkę – podkreśla **Paweł Ziółkowski**, prezes RBS Polska, członek Rady ZBP w rozmowie z **Przemysławem Barbrichem i Janem Osieckim**

Konto dla każdego? 24–25

Komisja Europejska chce pomóc wykluczonym finansowo klientom. Przygotowała zalecenie dla państw członkowskich, w którym określono parametry podstawowego konta płatniczego. Zasady te powinny zostać wdrożone na gruncie prawa krajowego w najbliższym roku – przypomina **Piotr Kucharski**

PRAWO

Warunki emitowania 54–56

Nowe przepisy emitowania obligacji skarbowych przeznaczonych na zamianę zobowiązań Skarbu Państwa przewidują, że obrót nimi może być dokonywany pomiędzy osobami fizycznymi, prawnymi lub spółkami nieposiadającymi osobowości prawnej. Zmiany przepisów przedstawia **Katarzyna Czajkowska-Matosiuk**

TECHNOLOGIE

Drogowskazy bankowości 58–59

66 proc. badanych uważa biometrię za najlepszą technologię uwiarygodniania transakcji kartowych. Czy rzeczywiście nie ma od niej ucieczki? – zastanawia się **Tomasz Brzuchowicz**

ZAGRANICA

Decyzje gospodarcze UE 60–63

Traktat z Lizbony ma jedynie charakter modyfikujący *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską* (który zmienił się w *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*) i *Traktat o Unii Europejskiej*. Nie należy więc całkowicie utożsamiać go z TFUE – zauważa to **Jolanta Zombirt**

Transparenty i szampan 64–65

W pierwszym kwartale tego roku amerykański dług wzrósł o 380 mld dolarów, podczas gdy PKB o 50 mld. Dług się powiększa, a wzrost gospodarczy się kurczy. Na razie ani Wall Street, ani manifestanci z ruchu Occupy Wall Street nie widzą jasnego rozwiązania – relacjonuje **Jerzy Szygiel**

Okres burzy i naporu rosyjskiej bankowości 66–69

Fuzje, przejęcia, bankructwa, dymisje wysokich urzędników nadzoru i wielkie afery

to codzienność w rosyjskim sektorze bankowym. W tle coraz więcej nowych zmian w ustawie o bankowości. Rzeszom finansistów spędzają one sen z powiek – pisze o tym **Monika Rotulska**

Totalitarny kapitalizm czy raj dla biznesu 70–72

Chiny są naszym jedynym przeciwnikiem, bo grają nie *fair*. Kiedy w jakimś państwie koszt pracy jest faktycznie 80 czy 100 razy tańszy niż na Zachodzie, jak można z nim rywalizować? – zastanawia się **Antoine Brunet**, współautor książki *Chiny światowym hegemonem?*, w rozmowie z **Jerzym Szygłem**

OPINIE

Gdzie zaczyna się kryzys? 73

Widać dosyć wyraźnie, że w rozwiązywaniu problemów o tak złożonej naturze jak współczesne kryzysy finansowe i gospodarcze warto sięgać jednocześnie po różne rozwiązania – przypomina **Marek Urbaniak**

Wymówek jest coraz mniej 74

Nic nie stoi na przeszkodzie, abyśmy podjęli bardziej radykalne reformy po stronie finansów publicznych i jednocześnie stworzyli preferencyjne warunki do prowadzenia biznesu – proponuje **Marek Rogalski**

Granica 75

Budowę Polski trzeba dokończyć, nie zapominając o potrzebie nowego rozgraniczenia tego, co publiczne a co prywatne. Odbita fala globalnego kryzysu finansowego wymusza zmiany w myśleniu o granicy – podkreśla **Jan K. Solarz**

STREFA VIP

Latanie a biznes 76–78

Szybkość przemieszczania się jest jednym z kluczy do sukcesu w biznesie. Gdy trzeba szybko pokonywać stosunkowo niewielkie odległości, nieocenione są lekkie samoloty i śmigłowce. Coraz popularniejsze w Polsce – przedstawia je **Jarosław Dobrzyński**

Obraz, słowo, przesłanie 80–81

To, co ongiś zwano sławą, laurami, trofeami... zamieniło się dziś w gotówkę! O zamożności decydują obyczaje, a nie bogactwa – nad tym powiedzeniem Monteskiusza pochyla się **Przemysław Wiśniewski**

W krainie zamków i winnic 84–86

Wystarczą trzy, cztery dni, aby poznać barwne tradycje folklorystyczne, zobaczyć nietkniętą górszą przyrodę, wspaniałą architekturę zamków i klasztorów, posmakować wina i piwa. Do odwiedzania Moraw Południowych zachęca **Aleksander Z. Rawski**

RAPORT: EWOLUCJA WSPÓŁPRACY BANKÓW Z UBEZPIECZYCIELAMI 37–51

Niemal dziewięć na dziesięć ubezpieczeń na życie sprzedawanych przez banki to polisy powiązane z produktem bankowym. Najczęściej są sprzedawane w pakiecie z kredytem hipotecznym, gotówkowym lub ratalnym. Dla banku stanowią formę dodatkowego zabezpieczenia, a w większości przypadków, szczególnie wśród kredytów hipotecznych, podpisanie tego typu umowy ubezpieczeniowej jest obligatoryjne. Jakże jeszcze polisy proponują banki swym klientom?

Powoli, ale do przodu 38–41

Jerzy Podgórski

Prawo nie nadąża... 42–44

Piotr Wądołowski

Za kredyt płać spadkobiercy? 46–47

Stawomir Dolecki

Bancassurance – misja, wizja, wspólne przedsięwzięcie biznesowe 48–49

Rozmowa z **Katarzyną Kasztelan Przybylską**, dyrektorem Biura Bancassurance Concordia Ubezpieczenia, pełnomocnikiem zarządu Concordia Ubezpieczenia, członkiem Zespołu Bancassurance przy Polskiej Izbie Ubezpieczeń

Ubezpieczeni mimo woli? 50–51

Karol Jerzy Móraski

Fot. Wojciech Łączyński

**STANISŁAW
BRZEG-WIELUŃSKI**
redaktor naczelny
„Miesięcznika
Finansowego BANK”

Obrona euro za wszelką cenę

Konkurs lorda Wolfsona na koncepcję, jak bezboleśnie wyprowadzić zagrożony kraj z Eurolandu jest wyraźnym symptomem bezradności liderów UE. Nie tylko dlatego, że widać, iż nie wiedzą, co zrobić z grecką chorobą. Także dlatego, że brną w rozwiązania, które nie dają nadziei na stworzenie podstaw konkurencyjności greckiej gospodarki. Ateny we wrześniu prowadziły za pomocą agencji PR dyskretną akcję sondażową wśród swoich obywateli, co sądzą o powrocie do drachmy. Trudno tego nie uznać za próbę straszenia Berlina i Paryża wyjściem z Eurolandu. Dla niemieckich i francuskich polityków obrona obecnej strefy euro jest wyraźnie bezwzględna. Kontynuacją tych działań jest najnowszy pomysł stworzenia specjalnego funduszu do ratowania strefy euro z wykorzystaniem kapitałów z Brazylii, Indii, Chin i... Rosji. Brukselskie pomysły na „Europe dwóch prędkości” oznaczają oddalenie politycznych i ekonomicznych centrów decyzyjnych UE od takich krajów, jak np. Polska. Problem w tym, że my w Warszawie nie wiemy, czy koszty ratowania Grecji nie będą oznaczały zmniejszenia transferu pomocy unijnej dla Polski w latach 2014–2020. Jeżeli tak się stanie, „nowa Europa” zapłaci za niepopelnione przez siebie błędy. Wiele zależy od nowego greckiego rządu „jedności narodowej”.

*Stanisław
Brzeg-Wieluński*

Kronika

WYDARZENIA I WSKAŹNIKI

► Przywódcy krajów UE porozumieli się (27 października br.) z sektorem bankowym w sprawie redukcji długu Grecji. Banki na greckich euroobligacjach poniosą 50-proc. straty, dług Aten zmniejszy się o 100 mld (z obecnych 350 mld) euro. Uzgodniono też podwyższenie, do biliona euro, kwoty, jaką ma dysponować Europejski Fundusz Stabilizacji Finansowej (chroniący przed rozszerzeniem się kryzysu greckiego na inne kraje UE), jak również dokapitalizowanie kluczowych unijnych banków o ok. 106,4 mld euro. Nie zwiększą się kwoty gwarancji ze strony państw-udziałowców EFSE. Ma on za to zyskać prawo ubezpieczania części strat inwestorów na obligacjach zagrożonych krajów strefy euro, ma też powstać nowy instrument finansowy, który ma przyciągać kapitał z rynków.

► Weszła w życie, 24 października br., ustawa o usługach płatniczych. Przenosi ona na polski grunt zapisy unijnej dyrektywy, której celem jest, by system szeroko rozumianych płatności wyglądał tak samo w całej Wspólnocie. Nowa ustawa określa warunki świadczenia usług płatniczych, wskazuje prawa i obowiązki stron wynikające z umów oraz zakres odpowiedzialności firm, które je wykonują. Wprowadza zamkniętą listę podmiotów zwanych dostawcami usług płatniczych. Obok banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych pojawi się nowa kategoria licencjonowanych podmiotów mogących świadczyć usługi – instytucje płatnicze. Mogą się też pojawić biura usług płatniczych – będą one świadczyć wyłącznie usługi przekazu pieniężnego, bez możliwości otwierania i prowadzenia rachunków. Świadczenie usług płatniczych będzie wymagało zgody Komisji Nadzoru Finansowego. Firmy zajmujące się tym będą podlegać jej nadzorowi.

► Premier Donald Tusk powołał Andrzeja Jakubiaka na stanowisko przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego. Kadencja trwa pięć lat. Andrzej Jakubiak pełnił ostatnio funkcję wiceprezydenta Warsza-

wy. Do stycznia 1991 r. pracował w Ministerstwie Pracy i Polityki Socjalnej; od lutego 1991 r. do 17 grudnia 2006 r. w centrali Narodowego Banku Polskiego. Od sierpnia 1992 r. był doradcą prezesa NBP w Generalnym Inspektoracie Nadzoru Bankowego. W grudniu 1993 r. został zastępcą dyrektora GINB. Odpowiadał za rozwiązywanie sytuacji banków znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji.

► Thomas J. Sargent i Christopher A. Sims zostali tegorocznymi laureatami Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii. Otrzymała ją za wybitne osiągnięcia w dziedzinie makroekonomii, a konkretnie za „empiryczne badanie, jakie skutki przynoszą pewne środki stosowane przez politykę gospodarczą”. Obaj zaliczają się do szkoły racjonalnych oczekiwań – nurtu, który jest od kilku lat mocno kontestowany przez tych ekonomistów, którzy uważają, że kryzys finansowy to porażka wszelkich modeli ekonomicznych.

► Z szacunków Ministerstwa Finansów wynika, że deficyt budżetu po wrześniu tego roku wyniósł 21 mld 919,8 mln zł (wobec planowanych 37 mld 731,5 mln zł) – czyli to 54,5 proc. planowanego na ten rok. W harmonogramie dochodów i wydatków budżetu państwa na 2011 r. zapisano, że na koniec września deficyt budżetu wyniesie 37 mld 731 mln zł (93,9 proc.); w październiku wzrośnie do 38 mld 878 mln zł (96,7 proc.), ale w listopadzie spadnie do 38 mld 230 mln zł (95,1 proc.). 2011 r. ma zamknąć się deficytem nie wyższym niż 40 mld 200 mln zł.

TRANSAKCJE

► Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie ING Banku Śląskiego zdecydowało o połączeniu z ING Bankiem Hipotecznym. W tym samym dniu analogiczną uchwałę podjęło Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie ING Banku Hipotecznego. Połączenie spółek nastąpi poprzez przeniesienie na ING Bank Śląski całego majątku ING Banku Hipotecznego. Transakcja ta zostanie dokonana bez podwyższenia kapitału zakładowego.